

1. Podíl redakce na podobě excerpce

Redakce ve vlastním slova smyslu nestojí až na konci bibliografovy práce jako její dovršení. Pokud jde redakci o skutečné stanovení koncepce některého konkrétního bibliografického podniku, musí si ji uvědomit hned na počátku přípravných prací, především před zahájením excerpce. V dalším výkladu vyjdeme opět z úkolu bibliografického oddělení Ústavu pro českou literaturu ČSAV, z jeho retrospektivní bibliografie české literatury z let 1775-1945. Podá se tím nejen informace o kvalitativní stránce tohoto podniku, což umožní i jeho případné využití, nýbrž usnadní se tím podstatně i výklad právě prvních kroků redakce; a i když to bude demonstrováno na úkolu, který nikdo druhý v jeho celku už nebude opakovat, přece jen bude tento výklad natolik instruktivní, že řekne dost i tomu, kdo bude chtít pracovat na jakékoli bibliografii dílčí. Přitom se jen in margine zmíníme občas i spoň o dvou druzích bibliografie personální, o soupisu díla jednoho autora a o soupisu literatury o autorovi.

Dobře ujasněná koncepce, vycházející organicky z tématu každé konkrétní speciální bibliografie a přesně si uvědomující její smysl, přispěje především k přesnému vymezení rozsahu excerpce, který má prakticky dvě stránky - v obou musí mít redakce jasno hned od počátku: Jde o to, rozhodnout, jaké příspěvky bude třeba excerpovat a z kterých časopisů bude excerpce podniknuta. Vzhledem k tomu stanovila redakce v daném případě zmíněné retrospektivní bibliografie tyto zásady, vyplývající z povahy úplné časopisecké speciální bibliografie:

a) Excerpují se práce jak literatury krásné, beletrie, tak práce o literatuře vůbec, tedy veškerý literární materiál od románu na pokračování po povídku, báseň, epigram atd. na jedné straně a od studie po referát, glosu, poznámku atd. na straně druhé, a to práce nejen původní, ale i přeložené z cizích jazyků, jakož i původní či přeložené práce o jednotlivých zjevech cizích literatur, tedy literární materiál slavistický, romanistický, germanistický, klasickofilologický, orientalistický apod. vedle literárního materiálu úzce bohemistického. Kromě textů se zachycuje i materiál ikonografický vztahující se k literárním osobnostem domácím i cizím, ne však ilustrace literárních prací. Kritériem "literárnosti" je tu ovšem povaha excerpované práce samé, nikoli pouze její autor. Znamená to, že se excerpují i literární práce osobností neliterárních, tj. práce beletristické i práce o literatuře (např. překlady Lehnových prací o literatuře, verše Ladovy, literární kritiky Jiránkovy atd.). Dále se také excerpují práce zcela zřejmě povahy sice neliterární - z oblasti politiky, historie, filosofie, výtvarného umění, žurnalistiky, lingvistiky, popřípadě oborů ještě vzdálenějších literatuře a literární vědě - psaly-li je ovšem literární osobnosti (např. výtvarné referáty Vančurovy a Nezvalovy, politické články Šaldovy, Fučíkovy, Neumannovy aj., v ikonografii všechny kresby F. Gellnera, K. Čapka apod.). Pokud má rozhodnout o tom, zda má být některý příspěvek excerpován, či ne, obsah a rozsah práce samé, je rozhodující především závažnost podávaných informací, jinými slovy excerpuje se vše podstatné - vyjádřeno negativně neexcerpují se pouze práce nepatrné rozsahem (zprávy, noticky apod.), pokud ovšem neupozor-

ňují na dosud neznámý materiál nebo neznámé okolnosti nebo pokud jsou jen popísané a neobsahují ani stanoviska, ani soudy. Přitom při nejasných případech bude lépe excerpovat více než méně, což platí i v případech, kdy obsahem jsou fakta na okraji literatury nebo na pomezí literatury a jiných oborů.

b) Excerpují se všechny česky psané časopisy vycházející v období 1774-1945 na půdě Čech a Moravy, dále z téže oblasti německy psané časopisy z období obrozeneckého (zhruba do roku 1860), z něhož se excerpují i časopisy vycházející na Slovensku. Německé, popřípadě francouzské časopisy z pozdějšího období se budou excerpovat jen výjimečně a kritériem bude buď jejich význam (ať pozitivní, neb negativní) pro českou kulturu, nebo vlastní jejich česká nebo bohemikálně zaměřená redakce (L'Europe centrale, Prager Presse atd.). Postupem doby dojde ovšem i na české časopisy zahraniční.

Samozřejmě že jiné, protože omezené, ale v podstatě téhož druhu, budou zásady určité bibliografie personální. Nebude-li celkem v obou uvedených bodech kvalitativního rozdílu, bude zvláště v bodě druhém rozdíl kvantitativní. Redakce personální bibliografie v případě soupisu díla jednoho autora omezí samozřejmě rozsah excerpce na ty časopisy, které připadají v úvahu, že do nich autor psal nebo mohl psát. Přitom využije heuristiky a jako kontrolního materiálu všech dostupných prostředků - souborného vydání autorova díla, monografií o něm, korespondencí, pamětí, katalogů velkých knihoven, řadu dosavadních bibliografií (z nich zvláště bibliografie celonárodní nebo bibliografií ve slovnících spisovatelů, ve velkých dějinách literatury a v encyklopediích) apod. V případě soupisu literatury o určitém

episovateli je situace složitější o to, že počet časopisů, v nichž se mohou vyskytnout práce o určitém autorovi, je značně větší, a proto každý takový soupis bude nutně vycházet ze současného stavu generální speciální bibliografie, z celonárodní bibliografie apod. mnohem více. V každém z těchto případů použije však bibliograf tohoto materiálu druhotně, pouze jako kontrolní pomůcky - vlastní svou excerpcí a popis musí provádět bezpodmínečně de visu, to je z původních časopisů.

Při excerpci jakéhokoli druhu je ještě třeba zachovat několik samozřejmých předpokladů, které ovšem s vlastní redakcí přímo nesouvisí. Týká se to jednak zachovalosti exemplářů časopisů, z nichž se excerpuje, a to jak co do úplnosti počtu ročníků, tak co do úplnosti každého jednotlivého ročníku včetně obálek, titulních listů a obsahů, jednak evidence excerpovaných ročníků ve zvláštní kartotéce, umožňující přesnou organizaci excerptce i přehled o jejím celkovém stavu v kterémkoli okamžiku.

V závěru snad ani není třeba zvlášť zdůrazňovat, že vlastní prvotní a téměř vždy provizorní podoba záznamu stanoví redakce co nejdříve, a to ve shodě s promyšleně aplikovanými pravidly vyloženými v oddílu o technice bibliografického záznamu.

2. Řazení lístků

Dříve než přikročíme k jakémukoli třídění excerptovaného materiálu, musíme si být jisti, že byly splněny všechny požadavky, pokud jde o potřebnou úplnost excerptce v daném rozsahu i o správnost popisu. Proto je třeba, aby se vedla během excerptce přesná evidence excerptovaných oblastí (např. evidence časopisů z vymezeného období i teritoria), aby byly excerptovány úplné exempláře časopisů (i s obálkami) a aby materiál, který se rozhodneme třídít, byl řádně zkontrolován a jednotně zrevidován, a to opět jak po stránce úplnosti excerptce, tak po stránce věcné a technické (kontrolu provedeme vždy de visu, tj. s kolací příslušných pasáží záznamu přímo s originálem a s přezkoušením výstižnosti anotace a její úplnosti). Jakákoli další kontrola, když je už materiál roztříděn, je neobyčejně obtížná a vnáší do kartotéky i do další práce s lístky zbytečný zmatek. Rozhodneme-li se budovat kartotéku ještě před dokončením excerptce, je ovšem třeba vést nejen evidenci excerptovaného materiálu, nýbrž i materiálu vřazeného do kartotéky (jména a ročníky časopisů, jednotlivé roky knižní produkce apod.); jen tak můžeme mít přehled o obsahu kartotéky při jejím případném používání v době jejího vzniku a budování.

Roztříděním lístků podle jejich povahy dostaneme materiál pro čtyři různé kartotéky:

- a) autorskou
- b) předmětovou jmennou
- c) předmětovou věcnou
- d) dešifrační